

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
д.і.н., професор Ячменіхін К.М.

28 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯН
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX ст.**

Спеціальність 032 Історія та археологія

2020–2021 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

Розробник: **Еткіна Ірина Ігорівна**, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти фахових компетентностей щодо ключових процесів на теренах проживання слов'янських народів в означених хронологічних рамках; їхнього місця в системі європейської цивілізації.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначення основних чинників, що сприяли процесу державотворення слов'янських народів у першій половині ХХ ст. та створенню незалежних держав Болгарії, Польщі, Чехословаччини та Королівства сербів, хорватів, словенців – Югославії;
- виявлення причин та наслідків глибоких революційних потрясінь, що відбулися на теренах Російської імперії та привели до встановлення та утвердження тоталітарного режиму;
- дослідження політичних, соціально-економічних та культурних явищ та процесів у розвитку суспільств слов'янських народів в означений час;
- вироблення навичок компаративного бачення історичних процесів, що відбувалися в окремих регіонах Європи в означених хронологічних рамках;
- вироблення вмінь та навичок самостійної роботи здобувачів освіти з джерелами, історичними матеріалами, науковою літературою.
- виявлення причин зародження, ознак та наслідків тоталітарних та авторитарних режимів, задля запобігання в майбутньому трагедій голодомору, геноциду, репресій, ствердження ідеалів гуманізму та демократії.

Предметом вивчення є процеси державотворення, політичне, соціально-економічне, культурне життя слов'янських народів в першій половині ХХ ст., їх участь у світових та європейських історичних подіях.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

Модуль 1. Геополітичне та економічне становище слов'янських країн, земель та народів на початку ХХ ст., участь у Першій світовій війні.

Модуль 2. Революція та громадянська війна на теренах Російської імперії, встановлення комуністичного тоталітарного режиму.

Модуль 3. Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток держав західних (Польщі, Чехословаччини) та південних слов'ян (Югославії, Болгарії) у міжвоєнний період.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- лекції	20	10
- практичні / семінарські	16	8
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	54	72

Статус навчальної дисципліни обов'язкова

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія слов'ян першої половини ХХ ст.»:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і

методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Програма навчальної дисципліни Модуль 1.

Геополітичне та економічне становище слов'янських країн, земель та народів на початку ХХ ст., участь у Першій світовій війні.

Тема 1. Російська імперія на початку ХХ ст.

Економічна модернізація. Внутрішнє становище. Російсько-японська війна. Перша російська революція 1905 – 1907 рр., її події у Царстві Польському та в білоруських землях. Маніфест 17 жовтня та його значення. Століпінська аграрна реформа. Перша та друга державні думи. Третьочервнева монархія. Національне питання в Російській імперії. Основні

течії та напрямки в розвитку культури Росії, Царства Польського, Білорусії на початку ХХ ст.

Тема 2. Геополітичне та економічне становище західних та південних слов'ян на початку ХХ ст.

Проголошення повної незалежності Болгарії. Болгарія у Балканських війнах 1912 – 1913 рр. Перша Балканська війна. Друга Балканська війна. Бухарестський мирний договір.

Становище в польських землях в кордонах Російської, Німецької та Австро-Угорської монархій на початку ХХ ст.

Становище західних та південних слов'ян в Австро-Угорщині. Чеські землі у складі Ціслеїтанії, словацькі землі у складі Транслеїтанії на початку ХХ ст. Автономія Хорватських земель в складі Транслеїтанії. Боснія і Герцеговина. Боснійська криза.

Югослов'янські землі на початку ХХ ст. Королівство Сербія. Проголошення королівства Чорногорія. Причини та наслідки Балканських війн для південних слов'ян. “Македонське питання” як складова “Східної кризи”. Іллінденське повстання.

Тема 3 . Слов'янські країни та народи у Першій світовій війні.

Причини війни. Стан російської армії. Початок війни. Східно-Прусська операція. Галицька битва. Відкриття Кавказького фронту. Контрнаступ Німецьких та Австро-Угорських військ у 1915 р. Втрата територій. Позиційна війна. Брусилівський прорив 1916 р. Революційна криза. Брестський мир.

Болгарія у війні. Оформлення Четверного Союзу. Участь Болгарії у ході бойових дій. Салонікське перемир'я. Нейський мирний договір.

Південнослов'янські землі в роки першої світової війни. Військові дії на Сербському фронті. Становище в південно-слов'янських землях. Революційний, антивоєнний і національно-визвольний рух в 1917-1918 рр. Ідея єдності південних слов'ян на заключному етапі війни.

Польські землі в роки війни. Становище польського народу. Розвиток національно-визвольного руху. Польське питання на заключному етапі війни. Відновлення польської державності.

Чехи і словаки в роки війни. Чеське і словацьке питання. Політичні партії і програми. Утворення Чехословацької Республіки.

Модуль 2.

Революція та громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії, встановлення комуністичного тоталітарного режиму.

Тема 4. Революція 1917 р. та громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії

Причини та передумови революції. Повалення самодержавства. Верстви суспільства і партії в революції. Політика Тимчасового уряду та його кризи. Радянський чинник в революції. Державна нарада. Корніловський заколот. Демократична нарада. Жовтневий більшовицький переворот. Рішення II з'їзду Рад. Розпуск Установчих зборів – поразка революції 1917 р. Наслідки та значення революції 1917 р. в Росії. Сучасна історіографія.

Громадянська війна: причини, основні конфлікти, етапи, наслідки. Участь іноземних держав у громадянській війні. Радянсько-польська війна. Боротьба за відновлення державності білорусів. Формування нової політичної системи. Конституція РСФРР 1918 р. Політика “воєнного комунізму”. Причини перемоги більшовиків.

Тема 5. Більшовицька держава у 20-х рр. ХХ ст.: встановлення комуністичного тоталітарного режиму

Економічна і соціальна криза на початку 1920-х рр. Масовий голод у Поволжі, Кубані. Повстання в Кронштадті. НЕП, її суть, мета і реалізація. Утворення СРСР. Вхід БСРР до складу СРСР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності. Внутрішньопартійна боротьба та ідеологія. Політика коренізації, її особливості в РСФРР та БСРР. Згорання НЕПу і перехід до директивної економіки.

Міжнародне становище і зовнішня політика РСФРР та СРСР. Зовнішньополітична доктрина СРСР. Генуезька конференція. Німецько-радянське дипломатичне, економічне та військове співробітництво. Міжнародне визнання СРСР.

Ставлення більшовиків до культури та інтелігенції. Ставлення більшовицької влади до релігії. Ліквідація неписьменності. Освіта, наука і культура в РСФРР і БСРР у 20-і роки ХХ ст.

Тема 6. Утвердження тоталітарного режиму в СРСР у 30-х рр. ХХ ст.

Примусові хлібозаготівлі. Здійснення та наслідки суцільної насильницької колективізації. Голодомор 1932-33 рр. в СРСР. Форсована індустріалізація. Перший п'ятирічний план. Друга і третя п'ятирічки. Ідеологізація суспільного життя в СРСР. Боротьба з інакомисленням. Конституція 1936 р. Політичні процеси 30-х рр. Культ особи. Великий терор. Антирелігійна кампанія.

Вплив світової економічної кризи на СРСР. Загострення міжнародного становища напередодні Другої світової війни. Зовнішньополітичні пріоритети СРСР в переддень війни. Англо-франко-радянські та радянсько-німецькі переговори 1939 р. “Пакт Молотова-Ріббентропа”.

Освіта, наука і культура в умовах тоталітарного режиму.

Модуль 3.

Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток держав західних (Польщі, Чехословаччини) та південних слов'ян (Югославії, Болгарії) у міжвоєнний період.

Тема 7. Болгарія в 1918-1941 рр.

Революційна криза 1918-1919 рр. Владайське повстання. Прихід до влади БЗНС та політика уряду О.Стамболійського. Червневий переворот та Вересневе повстання 1923 р. Економічна криза в кінці 20-х – на початку 30-х років ХХ ст. Уряд “Народного блоку”. Переворот 1934 р. та його наслідки. Режим особистої влади Бориса III. Зовнішня політика Болгарії між двома світовими війнами. Підписання угоди про приєднання до Троїстого союзу.

Освіта, наука і культура Болгарії в 20-30-і рр. ХХ ст.

Тема 8. Польща в 1918-1939 рр.

Відновлення незалежності і утворення Польської держави. Рішення Паризької мирної конференції з польського питання. Формування кордонів. Конституція 1921 р. Права національних меншин. Криза парламентаризму. Державний переворот 1926 р. Режим “санації”, його економічні і політичні наслідки. Конституція 1935 р. Зовнішня політика Польщі між двома світовими війнами.

Освіта, наука і культура Польщі в 20-30-і рр.

Тема 9. Чехословаччина в 1918-1939 рр.

Утворення республіки. Визначення кордонів. Реформи 1918-1920 рр. Конституція 1920 р. Права національних меншин. Післявоєнна економічна криза. Соціально-економічний розвиток у 20-і роки та економічна криза 1930-1933 рр. Внутрішня і зовнішня політика Т. Масарика та Е. Бенеша. “Судетська проблема”. Чехословаччина в системі міжнародних відносин у 20-30-і рр. ХХ ст. Мюнхенський диктат і “друга республіка”. Окупація Чехословаччини Німеччиною.

Освіта, наука і культура Чехословаччини в 20-30-і рр. ХХст.

Тема 10. Королівство сербів, хорватів, словенців - Югославія в 1918-1941 рр.

Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців та його внутрішнє становище. Визначення кордонів. Видовданська конституція. Національне питання. Економічне і політичне становище в 20-і роки. Державний переворот 1929 р. Конституція Югославії 1936 р. Роки економічної кризи. Югославія в системі міжнародних відносин у міжвоєнний період. Державний переворот 1941 р. та окупація Югославії Німеччиною.

Освіта, наука і культура Югославії в 20-30-і рр. ХХст.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього го	включно з					усього	включно з				
		л	пр	ла б	ін д	ср с		л	п р	ла б	ін д	ср с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Геополітичне та економічне становище слов'янських країн, земель та народів на початку ХХ ст., участь у Першій світовій війні.												
Тема 1. Російська імперія на початку ХХ ст.	10	2	2			6	7	1				6
Тема 2. Геополітичне та економічне становище західних та південних слов'ян на початку ХХ ст.	6	2				4	7	1				6
Тема 3. Слов'янські країни та народи у Першій світовій війні.	10	2				8	11	1				10
Разом за змістовим модулем 1	26	6	2			18	25	3				22
Змістовий модуль 2. Революція та громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії, встановлення комуністичного тоталітарного режиму.												
Тема 4. Революція 1917 р. та громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії	12	2	4			6	13	1	2			10
Тема 5. Більшовицька держава у 20-х рр. ХХ ст.: встановлення комуністичного тоталітарного режиму	10	2	2			6	7	1				6
Тема 6. Утвердження тоталітарного режиму в СРСР у 30-х рр. ХХ ст.	10	2				8	11	1				10
Разом за змістовим модулем 2	32	6	6			20	31	3	2			26

Змістовий модуль 3. Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток держав західних (Польщі, Чехословаччини) та південних слов'ян (Югославії, Болгарії) у міжвоєнний період.												
Тема 7. Болгарія у 1918-1941 рр.	8	2	2			4	7	1				6
Тема 8. Польща у 1918 – 1939 рр.	8	2	2			4	9	1	2			6
Тема 9. Чехословаччина у 1918 – 1939 рр..	8	2	2			4	9	1	2			6
Тема 10. Королівство сербів, хорватів, словенців – Югославія у 1918 – 1941 рр.	8	2	2			4	9	1	2			6
Разом за змістовим модулем 3	32	8	8			16	34	4	6			24
Усього годин	90	20	16			70	90	10	8			72

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Російська імперія в революції 1905 – 1907 рр.	2
2	Революція 1917 р. в Росії	2
3	Громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії	2
4	Нова економічна політика в РСФРР, БСРР, СРСР	2
5	Розвиток демократії у Чехословаччині міжвоєнної доби	2
6	Політичний розвиток Польщі у міжвоєнний період	2
7	Політичний розвиток Югославії у міжвоєнний період	2
8	Болгарія між двома світовими війнами	2
	Усього годин практичних занять	16

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Російська імперія на початку ХХ ст. Основні течії та напрямки в розвитку культури Росії, Царства Польського, Білорусії на початку ХХ ст. Створення презентації. Написання твору-роздуму з прочитаної	6

	художньої літератури російських або польських авторів початку ХХ ст.	
2	<p>Геополітичне та економічне становище західних та південних слов'ян на початку ХХ ст.</p> <p>Македонське питання на початку ХХ ст.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іллінденське повстання в Македонії на початку ХХ ст.; - Македонські землі – «яблуко розбрату» під час Балканських війн; - Діяльність ВМОРО. 	4
3	<p>Слов'янські країни та народи у Першій світовій війні.</p> <p>Польське питання в Російській імперії під час війни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Протистояння позицій Ю.Пілсудського та Р. Дмовського напередодні та під час Першої світової війни; - ставлення Тимчасового уряду до польського питання; - ставлення більшовиків до польського питання. <p>Західні та південні слов'яни у Першій світовій війні</p> <p>Роль емігрантських осередків у боротьбі за державну незалежність слов'янських народів під час Першої світової війни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - чеський легіон – історія формування та участь у громадянській війні в Росії; - чеські та чехословацькі емігрантські осередки на Заході та їх роль у становленні держави; - Польський національний комітет та його роль у становленні Другої Речі Посполитої; - Роль Югослов'янського комітету у створенні Королівства сербів, хорватів, словенців. <p>Становище Боснії і Герцеговини напередодні та під час Першої світової війни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Боснійська криза 1908 р. та її наслідки; - Вбивство Франца Фердинанда у Сараєво як привід до Першої світової війни; - Позиція різних національних та релігійних громад БіГ під час війни. 	8
4	<p>Революція 1917 р. та громадянська війна на теренах колишньої Російської імперії</p> <p>Теми рефератів або усних доповідей:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Князь Г. Львов – особистість і політик. 2. О. Керенський – особистість і політик. 3. В. Ленін – особистість і політик. 4. Л. Троцький – особистість і політик. 5. Адмірал О.В. Колчак – політик та полководець. 	6

	6. А.І. Денікін – політик та полководець. 7. Антонівщина. 8. Білий барон – генерал П. Врангель.	
5	Більшовицька держава у 20-х рр. ХХ ст.: встановлення комуністичного тоталітарного режиму Теми рефератів або усних доповідей: 1. Непмани, їхня характеристика, роль, культура. 2. Поворот М. Бухаріна від апології примусу і насильства до ідеології НЕПу. 3. План «ГОЕЛРО». 4. Показові процеси з хабарництва та господарчих злочинів за часів НЕПу. 5. Економічні питання в “Заповіті” В. Леніна.	6
6	Утвердження тоталітарного режиму в СРСР у 30-х рр. ХХ ст. 1. Зробити порівняльну характеристику феноменів комунізму, націонал-соціалізму та фашизму, видівши їх спільні та відмінні риси. 2. Підготувати реферат або усну доповідь про репресованих сталінською владою науковців, представників творчої інтелігенції Росії та Білорусії.	8
7	Болгарія в 1918-1941 рр. Розвиток болгарської культури першої половини ХХ ст.: <ul style="list-style-type: none"> - розвиток освіти та науки; - провідні представники літератури та кіномистецтва; - відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури; - театр, хореографія. 	4
8	Польща в 1918-1939 рр. Розвиток польської культури першої половини ХХ ст.: <ul style="list-style-type: none"> - розвиток освіти та науки; - провідні представники літератури та кіномистецтва; - відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури; - театр, хореографія. 	4
9	Чехословаччина у 1918 – 1939 рр. Розвиток чеської та словацької культур першої половини ХХ ст.: <ul style="list-style-type: none"> - розвиток освіти та науки; - провідні представники літератури та кіномистецтва; - відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури; - театр, хореографія. 	4
10	Королівство сербів, хорватів, словенців – Югославія у 1918 – 1941 рр.	4

	<p>Культура народів Югославії першої половини ХХ ст.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток освіти та науки, культури сербів; - розвиток освіти та науки, культури хорватів; - розвиток освіти та науки, культури словенців; - розвиток освіти та науки, культури Чорногорії; - розвиток освіти та науки, культури Боснії та Герцеговини; - розвиток освіти та науки, культури македонців. 	
Усього годин на самостійну роботу		54

Методи навчання

1. Інтерактивні методи навчання (диспут, моделювання історичних ситуацій, робота в групах з документами);
2. Словесні методи навчання (лекція, бесіда);
3. Практичні методи навчання (виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій);
4. Проблемний виклад матеріалу;
5. Дослідницький метод навчання.

Методи контролю

1. Усне опитування.
2. Творчі роботи, презентації, реферати, есе, твори-роздуми.
3. Контрольні роботи (тести або розгорнута відповідь), екзамен.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- студентські виступи та презентації на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Критерії оцінювання результатів навчання

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 6 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки; може узагальнювати та застосовувати набуті знання; 5 балів – відповідь містить незначні неточності; 4 бали – студент може відтворити основні положення програмового матеріалу, його відповідь неповна; 1-3 бали – студент доповнює відповіді своїх товаришів окремими тезами, задає питання доповідачу.

Розподіл балів за формами контролю

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Виконання самостійної роботи	1	10	10
Усна/письмова відповідь на практичному занятті	8	6	48
Творча робота	1	10	10
Контрольна робота	1	7	7
Екзамен			25
Усього			100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Методичні матеріали до практичних занять
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Матеріали до лекційних занять.

Рекомендовані джерела інформації

- Баран З. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). / З. Баран, Т. Полещук. – Львів, 1999. – 98 с.
- Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. – К., 2004. – 464 с.
- Веллер М, Буrowsкий А. История безумной Гражданской войны. – М., 2007.
- Верт Н. История Советского государства. 1900-1991. - М., 1998.
- Верт Н. Історія Радянської держави. 1900 – 1991. – Рівне: ВЕРТЕКС, 2001
- Винарчук Т.В. Зовнішньополітичні фактори державотворення українців та інших народів Центрально-Східної Європи (1917 – 1920 рр.)/ Т.В. Винарчук. // Наукові праці історичного факультету ЗДУ. – Запоріжжя, 2004. – Вип.18. – С.45– 53.

- Волков В. К. Узловые проблемы новейшей истории стран Центральной и Юго-Восточной Европы / В.К. Волков. – М., 1992. – 367 с.
- Газін В.П. Новітня історія країн Європи і Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Газін, С.А. Копилов. – К., 2003. – 472 с.
- Год кризиса. 1938 – 1939 гг: Документы и материалы: в 2-х т. – М., 1990.
- Документы и материалы кануна Второй мировой войны 1937 – 1939 гг.: В 2-х тт. – М., 1981.
- Документы по истории Мюнхенского сговора, 1937 – 1939. – М., 1979. – 471 с.
- Дейвіс Н. Європа. Історія / Н. Дейвіс. – К., 2000. – 1464 с.
- Дильонгова Ганна. Історія Польщі 1795 – 1990. – К., “Кієво-Могилянська академія”, 2007.
- Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Ж.-Б. Дюррозель. – К., 1995. – 903 с.
- Славич Б. Історія Балкан ХХ століття / Б. Славич. – К., 2004. – 600 с.
- Историография истории южных и западных славян. Учебное пособие. – М., 1987. – 157 с.
- Історія Центрально-Східної Європи: Посібник /За ред. Л.Зашкільняка.– Львів, 2001.– 660 с.
- История России XX век / Боханов А.Н. и др. – М., 2001.
- История России. – Учебн./ Под ред. Орлова А.С., Георгиева Г.С.– М., 2004.
- История южных и западных славян: В 2 т. – Т. 2. Новейшее время: Учебник / Под ред. Г.Ф. Матвеева, З.С. Ненашевой. — 2-е изд. — М., 2001. — 271 с.
- Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация. – Киев, 2004.
- Киган Дж. Первая мировая война. – М., 2004.
- Клеванский А.Х. Социальная структура и политические движения в странах Центральной и Юго-Восточной Европы: межвоенный период. – М., 1986. – 244 с.
- Конституции буржуазных стран. – Москва, 1936. – Т. 2. Средние и малые европейские страны. – 664 с.
- Кульчицький С. Російська революція 1917 року: новий погляд. – К., 2008.
- Кульчицький С.В. Утворення Союзу РСР // Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. – К., 2003. – Т.3. – С.164-184.
- Маля М.. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії 1917 – 1991. – К., 2000.
- Модернизация VS. Война. Человек на Балканах накануне и во время Балканских войн (1912 – 1913): сборник статей / [отв. ред. Р.П. Гришина, А.Л. Шемякин]. – М., 2012. – 435 с.
- Попович М. ХХ Червоне століття. – К., АртЕк, 2007.
- Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Д. Ротшильд. – К., 2001. – 496 с.
- Русский сборник: Исследования по истории России XIX – XX вв. – М., 2004.
- Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. – Острог, 2010. – 220 с.
- Системная история международных отношений в 4-х томах. События и документы. 1918 – 2000. / [отв. ред. А.Д. Богатуров.] – М., 2000.– Том 2. Документы 1910 – 1940-х годов. / сост. А.В. Мальгин. – 243 с.
- Хрестоматия по истории южных и западных славян: В 3-х т. – Т.3. – Минск, 1990. – 412 с.
- Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр.: навчальний посібник для студ. вузів / Г.М. Цветков – К., 1997. – 232 с.
- Цимбаев Н.И. История России XIX – нач. XX вв. – М. – Ростов н/Д, 2004.
- Человек на Балканах и процессы модернизации. Синдром отягощенной наследственности (последняя треть XIX – первая половина XX в.) – СПб, 2004.
- Яровий В. І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. /В.І. Яровий. – К., 1996.– 416 с.
- Яровий В. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ ст. / В. Яровий – К., 2005. – 816 с.

Допоміжна література:

Брицький П. Утворення СРСР: радянський стереотип та історико-правова дійсність // Пам'ять століть. – 2003. - №4. – С.23-50.

- Брязгунов Ю. Голод 1930-х років у Чорнозем'ї та на Кубані: антиукраїнське спрямування // Пам'ять століть. – 2003. - №3. – С.51-61.
- Ветров І.Г. Червона армія і рейсвер: військово-технічна співпраця у 1922-1933 рр. – К., 2008.
- Війни і мир або “Українці – поляки: брати/ вороги, сусіди...” – К., 2007.
- Галин В.В. Война и революция. – М., 2004.
- Глушковецький А.Л. Еволюція законодавства про вибори до I та II Державних Дум Російської імперії // Гуманітарний журнал. – 2005. - №1. – С.45-52.
- Горохов Н.В. Польско-чехословацкие отношения 1933 – 1939. Что скрывалось за политикой “равноудаленности” министра Ю. Бека // Новая и новейшая история. – 2006. – № 2. – С. 211–213.
- Граціозі А. Голод у СРСР 1931-1933 рр. та український голодомор (чи можлива нова інтерпретація) // Український історичний журнал. – 2005. - №3. – С.120-131.
- Данилов В.П. Организованный голод: [К 70-летию общекрестьянской трагедии / В.П. Данилов, И.Е. Зеленин] // Отечественная история – 2004. - №5. – С.97-111.
- Зінченко О. Законодавча ініціатива Державної ради Російської імперії 1906 – 1916 років // Сіверянський літопис. – 2005. - №1. – С.43-46.
- Качановский Ю.В. Диктатура Сталина: уроки и выводы – К., 2004.
- Корольченко А. Выбитый генералитет: Историческое повествование. – Ростов-н/Д., 2000.
- Кривобоков В.А. Очерки сказочных былей. – Харьков, 2003.
- Кьосева И. Установление болгаро-советских дипломатических отношений в 1934 году и судьба посольской церкви в Софии // Славяноведение. – 2007. - №4. – С.46-52.
- Мархлевский Ю. О советско-польских отношениях в 1918-1921гг. -М.,1990.
- Нізова Л.В. Столипінський етап створення державно-монополістичного управління суспільством // Український історичний журнал. – 2008. - №3. – С.101-123.
- Новейшая история. XX век: Учетник для вузов: В 2х т. /Под ред. А.Ф.Киселева, Э. Шагина. - М., 1998.
- Подкур Р.Ю. ВЧК-ГПУ-НКВД в партійно-державній структурі управління СРСР // Історія України: Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей. – К., 2002. – Вип.20-21. – С.350-360.
- Полянський П.Б. Всесвітня історія 1914 – 1939: Підруч. Для 10-го кл. – К., 2003.
- Сальков А.П. Территориальная проблема в болгаро-югославских отношениях 191-1949 г. // Вопросы истории. – 2008. – №5. – С.46-63.
- Сопронюк В.З. Как погиб российский царизм: Публицистика. – Луцк, 2005.
- Социальная структура и политические движения в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Межвоенный период. - М.,1986.
- Стрілюк О. Вирішення польського питання в Росії: зіткнення позицій П.А. Столипіна та правих // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. Вісник. – Чернігів, 2004. – Вип.27: Серія Історичні науки. - №2. – С.61-69.
- Терещенко Ю.Я. История России XX – нач. XXI вв./ М. – Ростов н/Д, 2004.
- Фирсов Е.Ф. Эволюция парламентской системы в Чехословакии в 1920-е годы. - М., 1989.
- Циганюк М.А. Модернізація виборчого законодавства в період становлення I Державної Думи // Гуманітарний журнал. – 2005. - №1. – С.87-92.
- Шпорлюк Р. Польські рефлексії / Р. Шпорлюк У пошуках майбутнього часу: статті та есеї. – К., 2010. – С. 92–113.
- Штарський М. Юзеф Пілсудський: факти і міфи // Український історичний журнал. – 1992. – № 4.
- Шульгин О. Т.Г. Масарик та Україна // Хроніка 2000. – 1999. – № 25-26. – С. 285–316.
- Ямбаев М.Л. Четы Внутренней Македонской революционной организации на начальном этапе деятельности // Славяноведение. – 2006. – № 1. – С. 22–28.
- Інформаційні ресурси в Інтернеті**
- Болгария в XX веке: Очерки политической истории / Отв. ред. Е. Л. Валева: Ин-т славяноведения. - М.: Наука, 2003. - 463 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/544682/>

Васильева Н. Балканский тупик? (Историческая судьба Югославии в XX веке) / Н. Васильева, В. Гаврилов. – М., 2000. – 480 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/239421/>

Гетьманчук М.П. Між Москвою та Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918 – 1939 рр.) / М.П. Гетьманчук. – Львів, 2008. – 432 с. URL: www.twirpx.com/file/1094885/

Гришина Р.П. Лики модернизации в Болгарии в конце XIX – начале XX веков (бег трусцой по пересеченной местности) / Р.П. Гришина – Москва, 2008. – 256 с. URL: http://newstar.rinet.ru/~minlos/2Inslav/Vylozhenno/2008_Grishina_Liki_modernizacii_v_Bolgarii.pdf

Гряник В. Політична криза 1928 року в Королівстві сербів, хорватів та словенців / В. О. Гряник // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – 2012. – Вип.15. – С. 75-80. URL: <http://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/viewFile/579/404>

Дедурін Г.Г. Ідея білоруської державності крізь призму поглядів Юзефа Пілсудського (1918-1921 рр.) / Г. Г. Дедурін // [Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія: Актуальні проблеми історії України.](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiak_2013_61_6.pdf) - 2013. - № 61. - С. 24-31. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiak_2013_61_6.pdf

Депчинська І. Ідеї Т. Масарика про розвиток шкільної освіти в Чехословаччині на початку XX століття / І. Депчинська // [Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(1)_33.pdf) - 2012. - № 42(1). - С. 217-222. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42\(1\)_33.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(1)_33.pdf)

«Дранг нах Остен» и народы Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы (1871 – 1918). – М., 1977. – 317 с. URL: <http://www.inslav.ru/resursy/elektronnaya-biblioteka/1003-q-q-1871-1918-1977>

Заплітний Д.В. Соціально-економічні чинники сербохорватських відносин у королівстві СХС (1918 – 1929 рр.) / Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. – Вип.33. – С. 208-212. URL: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/33/zaplitny.pdf

Зарецька Т. Українсько-польські паралелі: Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський / Т. Зарецька // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. пр. — 2004. — Вип. 12. — С. 157-175. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/50935>

Зосімова М.В. Становище македонців у Королівстві СХС у 1919 – 1929 рр. // Грані. – 2013. – №10. – С.149-155. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=G_rani_2013_10_27

Ибрагимова Э. Воплощенная власть: здание Народной скупщины в Белграде и политические тренды в Королевстве Сербия – Королевстве Югославия: URL: http://socofpower.rane.ru/uploads/2%282014%29/Ibragimova_Voploshennaya%20vlast.pdf

Казак О.Г. Политика центральных властей в отношении восточнославянских меньшинств в межвоенной Польше и в Венгрии периода Второй мировой войны: сравнительный анализ / О.Г. Казак // История, языки, культуры славянских народов: от истоков к грядущему: материалы II Международной научно-практической конференции 25 – 26 ноября 2013 года. – Прага, 2013. С.62-72. URL: http://socio.sphera.com/files/conference/2013/k-11_25_13.pdf

Комар В. Політика прометеїзму Польщі міжвоєнного періоду в історіографії / В. Комар // [Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини.](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ues_2013_11_25.pdf) - 2013. - Вип. 11. - С. 232-241. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ues_2013_11_25.pdf

Косик В.И. Опыт истории страны, которой не было (Сербия в 1918 – 1941 гг.) / В.И. Косик // Славяноведение. – 2002. – № 5. – С. 22 – 35. URL: <http://www.archipelag.ru/geopolitics/piryadok/balkany/knot/332/>

Кравчук О. Європейська ідея Томаша Масарика / О. Кравчук // Проблеми слов'язнознавства. – 2013. – Вип. 62. С. 47 – 57. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ps_2013_62_6.pdf

Кравчук О. Чехословацька політика щодо судетських німців в оцінці Т.Г. Масарика (1918-1935 pp.) / О. Кравчук URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11022.html>

Мальшина К.В. Державний кордон Першої Югославії (1918 – 1924 pp.) та його словенська ділянка: історико-географічні виміри / К.В. Мальшина // Історія торгівлі, податків та мита. – 2013. - №2. – С.108 – 117. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/itpm_2013_2_17.pdf

Мальшина К.В. Історія у боротьбі з югославізмом: Йосип Маль та його внесок у вивчення традиції словенської державності / К. В. Мальшина // *Історичний архів* . - 2014. - Вип. 12. - С. 148-155. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ians_2014_12_22.pdf

Меліш О.О. Зовнішня політика Болгарії щодо "македонського питання" напередодні та в період роботи Паризької мирної конференції / О.О. Меліш // *Грані*. - 2014. - № 3. - С. 158-165. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2014_3_27.pdf

Меліш О.О. Дипломатія Болгарії у вирішенні "македонського питання" напередодні першої світової війни / О. О. Меліш // *Грані*. - 2014. - № 10. - С. 145-150. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2014_5_24.pdf

Наленч Д. Юзеф Пилсудский: легенды и факты / Д. Наленч, Т. Наленч. – М., 1990. – 398 с. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ues_2013_11_25.pdf

Парнета О. Польща 1918 – 1923 pp: усталення кордонів держави / О. Парнета // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – 2008. – Вип.17. – С. 138 – 144. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/17/180Parneta.pdf>

Пекарев І.М. Основні напрямки зовнішньої політики Болгарії в діяльності уряду А.Стамболійського (1919 – 1920) URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-2/12_pekarev.pdf

Первая мировая война в литературах и культуре западных и южных славян. – М., 2004 – 470 с. URL: <http://www.inslav.ru/resursy/elektronnaya-biblioteka/1490--2004>

Пономарева Е.Г. Политические системы стран Центральной и Восточной Европы/ Е.Г. Пономарева// *Знание. Понимание. Умение*. – 2014. – №2. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/politicheskie-sistemy-stran-tsentralnoy-i-vostochnoy-evropy>

Сквозников А.Н. Македония в конце XIX – начале XX века – яблоко раздора на Балканах / А.Н. Сквозников – Самара, 2010 – 172 с. URL: http://www.promacedonia.org/as4/skvoznikov_makedoniya_2010.pdf

Такман Б. Первий блицкриг. Август. 1914 / Барбара Такман –Москва, 2002 – 142 с. URL: <http://www.litmir.co/bd/?b=225948>

Тихомиров А. Проблемы определения восточной границы Польши в 1920 – начале 1921 г. / А. Тихомиров // *Белорусский журнал международного права и международных отношений*. – 2004. – №2.- С. 49 – 61. URL: <http://evolutio.info/content/view/685/55/>

Фрейдзон В.И. История Хорватии. Краткий очерк с древнейших времен до образования республики (1991 г.) / В.И. Фрейдзон – СПб, 2001. – 318 с. URL: http://admwr.ru/books/V-I-Freydzon_Istoriya-KHorvatii/

Чернік С. Висвітлення позиції Сербії щодо проблеми анексії Боснії та Герцеговини 1908-1909 pp. на сторінках газети "Голос Юга" / Чернік С. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/71318/18-Chernik.pdf?sequence=1>

Чернік С.Д. Періодичні видання України як джерело дослідження політичної історії Сербії 1878-1918 pp. / С. Д. Чернік // *Історичний архів*. - 2011. - Вип. 7. - С. 158-162. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ians_2011_7_30.pdf

Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории: в 2 кн. – М., 2005. – Кн.1. – 453 с. URL: http://www.inslav.ru/images/stories/pdf/2005_Chexija_i_Slovakija_v_XX_veke_1.pdf

Чиркович С.М. История сербов / Сима М. Чиркович. – М., 2009. – 448 с. URL: <http://www.ex.ua/17698518>